

Spála (*Scarlatina*)

Autor: Marie Turková

Výskyt

Spála je považována za velmi závažné infekční onemocnění, které se ale v současné populaci vyskytuje velmi zřídka. Do objevení Penicilinu to však byla velmi obávaná a častá infekce, která zanechávala trvalé následky. Vzhledem k tomu, že přenašečem nemusí být pouze akutně nemocný člověk, ale také rekonvalescent nebo nosič onemocnění, může dojít až k epidemickému výskytu v dané oblasti. Nejčastěji se však spála objevuje v zimě a na jaře. Rizikovou skupinou jsou děti mezi pěti a devíti lety. U kojenců do pěti měsíců se téměř nevyskytuje.

Obrázek 1: Spála byla před začátkem 20. století smrtelnou chorobou

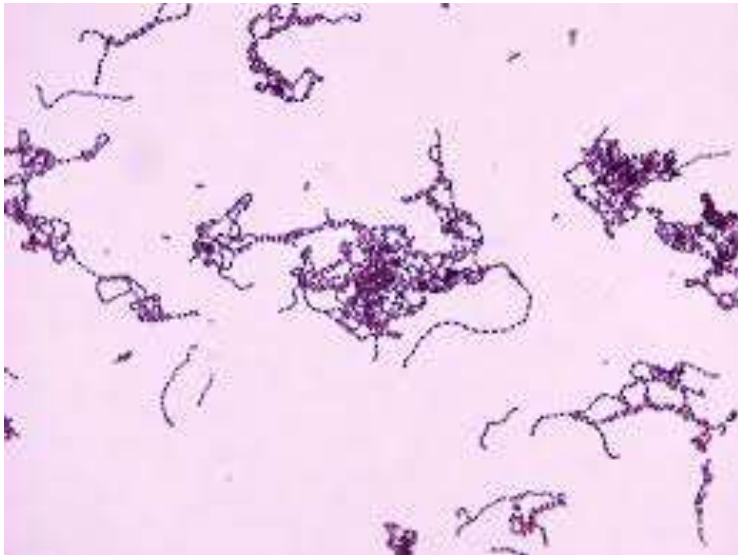
<http://www.tydeniky.cz/cz/menu/83/zdravi/clanek-9658-spala-je-zpatky-nakaza-se-siri-jako-lavina/>

Etiologie

Spála je způsobena bakterií ze skupiny A (*Streptococcus pyogenes*). Přenos této nemoci je možný jednak přímou cestou ve formě kapénkové infekce, ale také nepřímo prostřednictvím infikovaných předmětů, na nichž se usadily bakterie, které mohou přežívat až několik dní. Méně často dojde k nákaze skrze otevřenou ránu. V tomto případě se onemocnění označuje jako tzv. raná spála, nevyznačuje se projevy angíny a její inkubační doba je do 5 dní. Nejčastější bránou vstupu infekce bývají horní cesty dýchací, kde se pronikající streptokoky usazují na sliznici a množí se. Po té pronikají

do krevního oběhu a uvolňují toxické látky označované jako erytrogenní toxiny. Vzhledem k tomu, že celková antistreptokoková imunita nevzniká, může se onemocnění opakovat.

Obrázek 2: Streptococcus pyogenes

<http://thedeaddisease.blogspot.cz/2015/01/streptococcus-pyogenes.html>

Hlavní příznaky

Příznaky spály jsou výsledkem působení několika faktorů, a to původce onemocnění a jeho toxinů, ale také dispozicí pacienta k této nemoci. Inkubační doba je 2 – 5 dní. V počátečním stádiu se spála značně podobá angíně. Dochází k náhlému nástupu vysoké horečky až nad 39° C, zimnice a třesavky. Dále se pak objevuje bolest v krku, vyvolaná hnisavým zánětem mandlí na jejichž povrchu se nachází hnisavé čepy. Lymfatické uzliny na krku jsou zduřelé a bolestivé. Jazyk je nejprve potažen bílým povlakem a po 2 – 3 dnech se povlak začne odlupovat a vzniká charakteristický „malinový jazyk“, vyznačující se jasně červenými nad povrch vystouplými slizničními papilami, což připomíná vzhled malinových zrněk.

Onemocnění doprovází i zvracení, bolesti hlavy a břicha. Den až dva po vypuknutí nemoci vyraší zarudlá vyrážka, která se šíří od podbřišku, především do oblasti vnitřní strany stehen, na boční strany trupu, do podpaží a loketních jamek. V záhybech vytváří červené čáry. Tváře hoří a jsou červené, ale bez charakteristické vyrážky. Okolí úst je pobledlé. Vyrážka při zatlačení mizí, avšak na dotyk připomíná krupicovitá zrna. Může svědit. Po 3 – 4 dnech mizí a kůže se začne odlupovat, především na dlaních a ploskách nohou. Na ušních lalůčkách a kolem nehtových lůžek se nachází bílé pupínky.

Obrázek 3: Charakteristický malinový jazyk

http://www.mimibazar.cz/rodinne_foto.php?id=4539211&user=0&order=0&typ=2014

Obrázek 4: Typická vyrážka

<http://www.vitalia.cz/katalog/nemoci/spala/>

Vyšetření

Diagnózu spály je možno provést jak klinicky, kdy se sledují výše popsané příznaky onemocnění, tak také laboratorně, a sice průkazy betahemolytických streptokoků ve výtěru z nosohltanu, v sekretu

z nosu nebo hnisu, aby byl zjištěn přesný typ původce onemocnění. Provádí se také ASLO test, vyšetření krve na přítomnost protilátek proti produktům streptokoka. Dále se z krve zjišťuje hodnota C-reaktivního proteinu (CRP), který je ukazatelem zánětu. Při bakteriálních infekcích se také zvyšují leukocyty. Po průběhu infekce se vyšetřuje moč na přítomnost krve, aby se vyloučil případný zánět ledvin.

Léčba

Léčba by měla probíhat za zvláštního léčebného režimu, a to především v izolaci nemocných nejméně 6 dní. Základními medikamenty jsou antibiotika penicilínové řady po dobu 10 dnů. V případě alergií se podává i erythromycin nebo tetracyklin. Na vyrážku se používají antihistaminika. Pro útlum horečky je dobré podávat paracetamol nebo pravidelné zábaly. Při těžších formách spály je nutná hospitalizace. Velmi důležitý je pravidelný a dostatečný pitný režim. Při nedostatečné léčbě hrozí závažné komplikace.

Obrázek 5: Základní léčivo – Penicilin

<http://www.dinarin.cz/V-Penicilin-500-mg-Slovakofarma-tbl-30x500mg-blistr.html>

Komplikace onemocnění

Komplikace se objevují jak při průběhu nemoci, tak i po již proběhlé infekci. K časným komplikacím patří hnisavé procesy, jako například zánět středního ucha, zánět vedlejších nosních dutin, zánět srdečního svalu, záněty se mohou objevovat i v dalších orgánech. Po průběhu spály se objevuje i zánět ledvin, který nastupuje 1–3 týdny po infekci a může vést až k akutnímu selhání ledvin, případně k chronickému poškození ledvin. Vzácně se objevuje revmatická horečka, postihující srdce,

klouby a centrální nervový systém. Prevencí těchto komplikací je rychlé odstranění streptokoka z organismu.

Praktické rady pro pacienta

Díky velkému množství bacilonosičů nelze spatřovat jako hlavní způsob prevence kvalitní hygienické návyky, nemocné dítě by mělo být urychleně vyřazeno z dětských kolektivů, pokud se ovšem jedná o kolektivy předškolních dětí, je nutné, aby tyto děti byly sledovány lékařem po dobu 8 dnů. Pokud je spálou v jednom kolektivu postiženo více lidí, může být zdravým osobám podán jednorázově penicilin s dlouhodobým účinkem. Osobám, s nimiž byl nemocný v kontaktu, je odebrán výtěr na průkaz přítomnosti streptokoka. Je-li vyšetření pozitivní, musejí se tyto osoby přeléčit antibiotiky. Děti, v jejichž rodině se vyskytla spála, nesmějí navštěvovat do 8 dnů po propuknutí nemoci dětský kolektiv. Tato nemoc podléhá v České republice povinnému hlášení.

Použitá literatura

1. Doc. MUDr. P. Ježek, CSc., doc. MUDr. M. Macků, CSc. (1981) Infekční lékařství, rektorát Masarykovy univerzity v Brně, Brno, 55-003A-81
2. Prof. MUDr. D. Dieška, Dr.Sc., Doc. MUDr. L. Badalík, Dr.Sc., Doc. MUDr. M. Šašinka, Dr.Sc. (1985) Vademecum Medici, Vydavatelství Osveta, Martin
3. 70-014-85
4. Anonymous, <http://nemoci.vitalion.cz/spala/>. Přečteno 3. 2. 2015
5. Anonymous, <http://spala.cz/>. Přečteno 3. 2. 2015